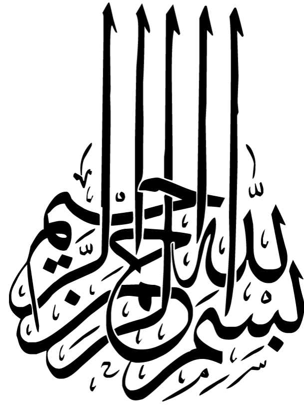
İSLAM'DA AİLE

Dr. Fatma BAYRAKTAR KARAHAN

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1628
Halk Kitapları: 368

Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Yayın Koordinatörü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Editörler
Elif ERDEM
Hale ŞAHİN
Rukiye AYDOĞDU DEMİR

Tashih
Zeynep Selin TERZİ

Grafik Tasarım
Uğur ALTUNTOP

Baskı
Önka Kağıt Ürünleri İml. Matb.
Yay. Amb. Truz. Paz. San. Tic. Ltd. Şti.
0 312 384 26 85

3. Baskı, Ankara – 2020
Eser İnceleme Komisyon Kararı: 07.02.2019/10
ISBN: 978-605-7519-89-4

2019-06-Y-0003-1628
Sertifika No: 12930

© T.C. Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Bulvarı
No:147/A 06800 Çankaya/ANKARA
Tel: 0 312 295 72 93 - 94
Faks: 0 312 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr
www.diyanet.gov.tr

Dağıtım ve Satış

Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü
Tel: 0 312 295 71 53 - 295 71 56
Faks: 0 312 285 18 54
e-posta: dosim@diyanet.gov.tr

İSLAM'DA AİLE

Dr. Fatma BAYRAKTAR KARAHAN

DİB
YAYINLARI

KADIN VE ERKEK: AYNI ÖZDEN İKİ FARKLI CİNS

İnsanın yaşamı boyunca ihtiyaç duyacağı emir, yasak ve tavsiyelerin en temel kaynağı olan Kur'an, kadını ve erkeği ilk önce insan olarak kabul eder. Kur'an-ı Kerim hem kadın hem erkek için "en-nâs/insanlar" ifadesini kullanır. Zira kadın ve erkeği beraberce muhatap kabul eder. Hiçbir fark gözetmeksizin insanlığın tümünü Allah'a inanmaya çağırır, deliller getirir, insanın aklını kullanarak doğruya ulaşmasını ister. Böylelikle Allah'ın bildirdiği gerçeklere iman edip, hayatlarını bu doğrultuda yönlendiren insanlar dünyada ve ahirette gerçek mutluluğu elde etmiş olurlar. Kur'an'da ifade edilen şekliyle; *"Mümin erkekler ve mümin kadınlar birbirlerinin dostlarıdır. İyiliği emreder, kötülükten alıkoyarlar. Namazı dosdoğru kılar, zekâtı verirler. Allah'a ve Resûlüne itaat ederler. İşte bunlara Allah merhamet edecektir. Şüphesiz Allah mutlak güç sahibi, hüküm ve hikmet sahibidir."* (Tevbe, 9/71)

Erkek de kadın da Allah'ın kuludur. Yüce Allah'ın razı olduğu bir kul olabilmek, O'nun emirlerine uymak ve **sâlih amel**ler işlemekle mümkündür. Kur'an'ın ayetlerine, emir ve yasaklarına uyan kadın ve erkek kullar bu yaptıklarının karşılığını alacaktır. Allah'ın vereceği ödül ve cezada kadın ya da erkek olmak arasında bir fark yoktur. Bu durumu Rabbimiz şöyle bildirmiştir:

Erkek ve kadın aynı özden yaratılmıştır!

* * *

“Ben, erkek olsun, kadın olsun, sizden çalışan hiçbir kimsenin yaptığını boşa çıkarmayacağım. Sizler birbirinizdensiniz. Hicret edenler, yurtlarından çıkarılanlar, yolumda eziyet görenler, savaşanlar ve öldürülenlerin de andolsun, günahlarını elbette örteceğim. Allah katından bir mükâfat olmak üzere, onları içinden ırmaklar akan cennetlere koyacağım. Mükâfatın en güzeli Allah katındadır.” (Âl-i İmrân, 3/195)

“Erkek veya kadın, kim mümin olarak iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükâfatlarını yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz.” (Nahl, 16/97)

“Allah katında en değerli olanınız,
O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.”

* * *

Allah’a kul olma ve amellerin değeri açısından da kadın ile erkek arasında fark yoktur. Bilakis Allah katında asıl değer ölçüsü, iman ettikten sonra Allah’tan hakkıyla sakınmaktır. Hucurât suresi 13. ayette bu durum şu şekilde ifade edilir: “*Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O’na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır.”* Bu ayette kadın ve erkeğin farklı yaratılmasının **hikmet**i açıklanmıştır. İki cinsin kendine özgü fiziki ve psikolojik farklılıkları vardır ve bu farklar onların tanışmalarına, kaynaşmalarına imkân verecektir. Bu farklılıklardan rahatsız olunmamalı ve aynılık peşinde koşulmamalıdır. Nisâ suresi 32. ayette kadın ve erkeğe şöyle seslenilir: “*Allah’ın, kiminizi kiminize üstün kılmaya vesile yaptığı şeyleri (haset ederek) arzu edip durmayın. Erkeklere kazandıklarından bir pay vardır. Kadınlara da kazandıklarından bir pay vardır. Allah’tan, onun*

lütfunu isteyin. Şüphesiz Allah her şeyi hakkıyla bilendir.” Bu ayetin, Ümmü Seleme’nin, *“Ey Allah’ın Resûlü, erkekler cihada çıkıyorlar, kadınlar cihat yapmıyor, biz kadınlara mirastan da yarım veriliyor.”* sitemi üzerine nazil olması, bu durumun hak ve sorumluluk dengesi içinde ele alınması gerektiğini göstermektedir.

Sâlih Amel

Allah’ın rızasına uygun, iyi ve faydalı iş.

Hikmet

Anlayış, gerçeği bilme, düşünme yeteneği; insanlar tarafından bilinemeyen, gizine akıl ermeyen neden.

Cinsiyet farklılığı hak ve özgürlükler açısından kadın ve erkek arasında herhangi bir ayrıma sebep olmazken fiziki ve psikolojik özelliklerin gözetildiği bazı hükümlerde kendini gösterir. Tabii olan bu durum, kadına karşı bir haksızlık olarak değerlendirilemez. Çünkü görev ve sorumluluklarda cinsiyet ve fiziksel uygunluk faktörünün gözetilmesi, her iki cinsin de faydası içindir. Sahip olunan yeteneklerin iyi bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için yaratılışa dair cinsiyetle ilgili özellikler dikkate alınmalıdır.

Tarihte bazı inanç ve düşünce biçimlerinde **hayız**, fiziki güçsüzlük, doğum gibi bazı özellikleri nedeniyle kadınlar yerilmiş, bu özellikler eksiklik ve hatta onlara doğuştan verilen bir ceza olarak algılanmıştır. Bu tür yaklaşımlar, İslam’ın kadın anlayışıyla örtüşmez. Ayrıca Hz. Havva’nın, Hz. Âdem’i kışkırtarak onu cennetten kovdurduğu için ilahî lânete uğradığı ve doğumla cezalandırıldığı gibi iddialar, hem Allah’ın adaleti hem de yeryüzünde sorumlu bir varlık olan insan anlayışı bakımından Kur’an’a tamamen aykırıdır. Kur’an’da kadın ve erkek aynı özden yaratılmış, Hz. Âdem ile

Havva günaha beraberce düşmüş, sonra beraberce tövbe etmiş ve affedilmişlerdir:

"Dedik ki: 'Ey Âdem! Sen ve eşin cennete yerleşin. Orada dilediğiniz gibi bol bol yiyin, ama şu ağaca yaklaşmayın, yoksa zalimlerden olursunuz'. Fakat, şeytan ayaklarını oradan kaydırdı. Onları içinde bulundukları konumdan çıkardı." (Bakara, 2/35-36)

Hayız

Kadınlardan belirli sürelerle gelen ve bazı ibadetlerin yapılmasına engel olan kan, adet hâli

Mahrem

Yakın akraba olduğu için kendisiyle evlenilemeyen kişi.

Hayız, ortak işlenen bu günahın tek tarafa yüklenen cezası değildir. Kadını özellikli bir duruma yücelten doğum ve annelik onun için ceza olmak bir yana Allah'ın bir lütfu, ikramı olarak görülmelidir. Hayız hâlinde iken kadının bazı emirlerden yükümlü olmaması, ona kolaylıklar sağlanması bu durumun ceza olmadığının en önemli işaretidir. Diğer yandan kadının özgürlüğünü tesiste önemli bir rolü olan tesettür, İslam'ın kadının toplumda var olmasını istediğinin bir delilidir. Çünkü tesettür, kadının **mahrem**leri arasında değil, dış dünyada ve toplumda uyacağı ve uygulayacağı bir hükümdür. Tesettür, kadının kendini kişilik ve karakteri ile ortaya koyabilmesini sağlar. Ayrıca tesettür emri erkek fiziğine uygun şekilde erkekler için de söz konusudur. (Nûr, 24/30)

Tesettür emri hem kadın hem de erkek içindir!

* * *

PEYGAMBER EFENDİMİZ DÖNEMİNDE KADINLAR

İslam'da sosyal hayat içerisinde kadın ve erkek birlikte var olmuşlardır. Bunun en güzel örneğini Hz. Peygamber'in Medine'de oluşturduğu medeni toplumda görmek mümkündür. Ümmü Gülsüm bint Ukbe, Havle bint Sa'lebe gibi pek çok hanım hem toplum hayatında yer almış hem de Kur'an'da kendilerinden bahsedilmiştir.

Ümmü Gülsüm bint Ukbe, Allah Resûlü'ne Mekke'de **biat** eden ve inancı uğruna tek başına hicret etmiş bir kadındır. Medine'ye geldiğinde Hudeybiye anlaşması gereği Mekkelilere iade edileceğini öğrenince telaşlanmış, Mümtehine suresinin 10. ayetinin indirilmesiyle hem Medine'de kalmış hem de Kur'an'ın överek bahsettiği şahsiyetlerden biri olmuştur:

Biat
Bir kimseye bağlılık sözü vermek.

"Ey iman edenler! Mümin kadınlar muhacir olarak size geldiklerinde, onları imtihan edin. Allah onların imanlarını daha iyi bilir. Eğer siz onların inanmış kadınlar olduklarını anlarsanız, onları kâfirlere geri göndermeyin…"

Kur'an'ın takdir ederek örnek gösterdiği bir diğer hanım da Havle bint Sale'be'dir. Bu hanım da eşinden gördüğü olumsuz davranışlara dair peygambere sorduğu ısrarlı sorusu sebebiyle ilahî vahye konu olmuştur: *"Allah, kocası hakkında seninle tartışan ve Allah'a şikâyette bulunan kadının sözünü işitmiştir. Allah, sizin sürdürdüğünüz*

konuşmayı (zaten) işitmekteydi. Şüphesiz Allah hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.” (Mücâdele, 58/1)

Kur’an’a konu olan bu kadın sahabilerin yanında Hz. Peygamber döneminde ilimden ticarete hayatın her alanında kadınların aktif olarak yer almaları da bize İslam’ın kadın anlayışı konusunda ışık tutmaktadır.

Toplumsal hayatta kadın ve erkek beraberce var olmalı, **mahremiyet** ilke ve sınırlarına dikkat etmelidirler. **İffet**in en güzel örneği olarak Kur’an’da Hz. Yusuf zikredilir. Onun bu konudaki örnekliği iffet duygusunun zannedilenin aksine sadece kadın için değil kadın ve erkeğin her ikisi için de gerekli olduğunun bir göstergesidir.

Asırlardır hac ibadetinde kadın-erkek tüm inananlar, **sa’y** görevini yerine getirirken köle bir kadın olan Hz. Hacer’in oğlu İsmail’e (a.s.) su ararken Safa ve Merve arasındaki koşuşturmasını esas alırlar. Bu durum, bize değer kazandıranın cinsiyetimiz değil, davranışlarımız olduğunu gösterir. Ahzâb suresinin 35. ayeti de buna şöyle işaret eder:

Mahremiyet
Gizlilik

İffet
Namus, bedensel isteklerde ahlak kurallarına bağlı olma.

Sa’y
Hac ve umre ibadetlerinde, Safa ve Merve Tepeleri arasında yedi defa gidip gelme.

“Şüphesiz müslüman erkeklerle müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah’a derinden saygı duyan erkekler, Allah’a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka

veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır."

"Nikâh benim sünnetimdir..."

*** ** ***

İSLAM'DA AİLE KURMANIN ÖNEMİ

Kadın ve erkeğin farklı özelliklerde yaratılması, birbirlerini tamamlayabilmeleri içindir. *Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de O'nun (Allah'ın varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.* (Rûm, 30/21) buyuran Yüce Allah, insanın yalnız başına değil toplum hâlinde yaşama özelliğine dikkat çekmektedir. Toplum içinde yaşayan insanın bu dünyadaki yalnızlığını giderebilmesi, fiziki ve duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilmesi aile kurması ile mümkündür. Doğduğu andan itibaren aile ortamında bulunan insan, belli olgunluğa eriştikten sonra yeni bir aile kurma ihtiyacı hisseder. Bu, onun yaratılıştan getirdiği bir özelliği olduğu gibi aynı zamanda toplumun da kendisinden beklentisidir. Çünkü kurulacak bu yeni aile, neslin ve toplumun da devamlılığını sağlayacaktır. Bu sebeple fertler için olduğu kadar toplumlar için de evlenmek, aile kurmak önemlidir. En güzel örnek olan Allah Resûlü, *"Ey gençler topluluğu! Evlenme imkânı bulanınız evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için en iyi yoldur…"* (Buhârî, Nikâh, 3) sözleriyle evlenmenin önemine işaret etmiştir. *"Kul evlendiği vakit dininin yarısını tamamlamış olur. Artık geri kalan yarısında da Allah'a karşı gelmekten kaçınsın."* buyurarak evliliğin dinî yaşantıdaki rolüne dikkatleri çekmiş ve (Beyhakî, Şuabü'l-îmân, IV, 382) "Nikâh benim sünnetimdir..." (İbn Mâce, Nikâh, 1) diyerek inananları evlenip yuva kurmaya teşvik etmiştir.

Ruhbanlık

Dünya ile irtibatı kesip sadece ibadetle meşgul olmayı ifade eden yaşantı biçimi.

Dinimiz **ruhbanlığı** yasaklamış, ibadet maksadıyla da olsa yeme içme, uyuma veya evlenme gibi doğal ihtiyaçları terk etmeyi tasvip etmemiştir. (Hadîd, 57/27; İbn Hanbel, VI, 226). Nitekim Peygamber Efendimiz zamanında evlenmemeyi ve aile kurmamayı dindarlık olarak anlayan ve yorumlayanlar olmuştu. Allah'ın razı olduğu bir kul olabilmek adına daha çok ibadet etmeleri gerektiğini düşünen üç sahabiden biri gecelerini hep namaz kılarak geçirmeye karar vermişti. Bir diğeri sürekli oruç tutacağını, diğeri ise kadınlardan uzak durup hiç evlenmeyeceğini söyledi. Durumdan haberdar olan Allah Resûlü, onların bu tutumunu doğru bulmamış ve şöyle uyarıda bulunmuştu: "Siz şöyle söyleyen kimselersiniz değil mi? Şunu biliniz ki, ben sizin Allah'tan çok korkanınız ve en çok sakınanınızım. Böyle iken ben bazen oruç tutarım, bazen tutmam. (Gecenin bir kısmında) namaz kılarım, (bir kısmında da) uyur istirahat ederim. Kadınlarla da evlenirim. (İşte benim sünnetim budur) Her kim benim (bu yolumda gitmez de) sünnetimden yüz çevirirse benden değildir." (Buharî, Nikâh, 1; Müslim, Nikâh, 1)

EVLİLİK KARARI

Aile, aynı çatı altında yaşayan, birçok sorumluluğu paylaşan kadın ve erkeğin hayat arkadaşlığı kurmasını sağlayan güçlü bir yapıdır. Kadın ve erkeğin hayat boyunca yaşanacak imtihanlara göğüs gerebilmeleri, kulluk ve yaratılış gayelerini yerine getirebilmeleri için birbirlerine destek ve dayanak oldukları aile, güçlü temeller üzerine inşa edilmelidir. Bu güçlü temellerden ilki eş seçiminin doğru olmasıdır. Eş seçiminin geçici zevk, beğeni ve isteklerle değil, değişmeyecek ölçüler esas alınarak yapılması gerekir. Evlenecek kişinin sadece kendisine eş seçmediğinin aynı zamanda doğacak çocuğuna anne baba seçtiğinin bilincinde olması gerekir. Sürdüremediğinde "boşanabilirim" fikri ile yapılacak bir evlilik başarısızlığı en başta kabul etmek anlamına gelecektir. Bu sebeple kişi sadece sağlıkta ve gençlikte değil hastalıkta ve yaşlılıkta da yanında olacağı kişiyi seçme endişesinde olmalıdır. Peygamber Efendimiz eş seçiminde doğru ölçüyü çok net bir biçimde ortaya koymaktadır: "*Kadınla dört şey için evlenilir: Malı, soyu, güzelliği ve dini için. Sen dindar olanını tercih et ki (dünya ve âhirette) berekete erişesin!"* (Buhârî, Nikâh, 15; Müslim, Radâ', 15) O hâlde eş seçiminde ölçü dindarlık olmalı, kişi gerçekçi olmayan beklentilerle evlilik öncesi ve sonrasında kendini mutsuzluğa mahkûm etmemelidir.

Toplum içerisinde farklı din mensuplarının bulunması, Müslüman olmayan kimselerle evlilik konusunu gündeme getirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de Müslüman bir erkeğin müşrik yani Allah'a ortak koşan bir kadınla evlenemeyeceği (Bakara, 2/221) fakat ehl-i kitaptan olan bir kadınla evlenebileceği ifade edilmiştir. (Mâide, 5/5) Müslüman

kadınların ise müşrik erkeklerle evlenemeyeceği gibi **ehl-i kitap**tan olan erkeklerle de evlenemeyeceklerine hükmedilmiştir. (Nisâ, 4/22, 24; Mümtehine, 60/10,11) Allah Resûlü'nün eş seçiminde dindarlığı en temel ölçü kabul etmesi, kadın olsun erkek olsun Müslüman olmayan bir kimse ile evliliğe dikkatle yaklaşmak gerektiğini göstermektedir. Doğacak çocukların büyüyecekleri ortamı İslam dinine göre oluşturma gerekliliği ve yemek içmekten ev düzenine kadar en basit günlük alışkanlıkların dahi dinî ilkelerden uzak olamayacağı gerçeği unutulmamalıdır. İki farklı din mensubunun evlilik hayatı içinde pek çok problem yaşayabilecekleri açıktır. Kimlik ve kültürün korunması gayreti eşler arasında bir çekişme ve çatışmaya da yol açabilecektir. Hz. Ömer'in Müslüman erkeklerin ehl-i kitaptan kadınlarla evlenmelerine hoş bakmaması bu endişelerin sonucu olarak değerlendirilebilir. (Taberi, Tefsir, Mısır, 1954, II, 377,378)

Ehl-i Kitap

İlahî bir kitaba inananlar; Kur'an-ı Kerim'de genellikle Yahudiler ve Hristiyanlar için kullanılan tabir.

Farklı din mensubu bir kişi ile evlilik yapılmış ise, çocuğumuz, kardeşimiz ya da yakınımızı kurduğu bu aile birlikteliği içinde yalnız, bilgisiz ve desteksiz bırakmamak gerekir. Aileye yeni katılan farklı din mensubu kadın ve erkeğin dinimizi doğru öğrenmesine katkıda bulunmak da yerine getirmemiz gereken görevlerdendir.

Evlenecek gencin, kız olsun erkek olsun, evleneceği kişiyi tercih etme ve tercihinin sorumluluğunu alma hakkı vardır. Bu sebeple kişiyi istemediği biri ile zorla evlendirmek insani olarak doğru olmadığı gibi dinen de doğru değildir. Yine kişinin evleneceği kimseyi görmesi, tanıması da önemlidir. Resûl-i Ekrem efendimiz evleneceğini kendisine haber veren

Muğire b. Şube’ye, evleneceği kızı görüp görmediğini sormuş, görmediğini söylediğinde: “Git onu gör, ileride anlaşmanızın sürekliliği için, bu ikiniz açısından da daha iyidir.” demiştir. (İbn Mâce, Nikâh, 19) Evlilik öncesi tanışma amacıyla yapılacak bu görüşmeler İslam dininin kadın erkek arasında belirlediği sınırlar içerisinde gerçekleştirilmelidir. Görüşmelerde uygun olmayan ortamlar yerine kamuya açık yerler tercih edilmeli, çiftler muhataplarının ileride doğacak çocuklarının anne babası olacakları düşüncesi ile hareket etmelidir.

Nikâh
“sağlam ve güçlü bir
sözleşme”dir.

* * *

Doğru eşi bulmak kadar doğru insan olmak da önemlidir. Bu sebeple evliliğe niyet eden kişi kendisi ile ilgili kusur, eksik ve yanlışları fark etmeli ve gidermeye çalışmalıdır. Çünkü evlilik sabır, kararlılık ve emek isteyen bir süreçtir. Bu sebeple kişinin varsa kötü alışkanlıklarından, bağımlılıklarından kurtulması, psikolojik sıkıntılarını çözmesi ve aile ilişkilerini sağlıklı bir zemine oturtması gerekir.

Doğru insanı bulduğunu düşünen ve doğru insan olma gayretinde olan kişinin aile kurmada dikkat edeceği üçüncü esas **meşru** bir nikâhtır.

SAĞLAM VE GÜÇLÜ SÖZLEŞME: NİKÂH

Evlilik kararı verildikten sonra sağlam ve güçlü bir **akit** ile aile birliği kurulmalıdır. Kur'an-ı Kerim, nikâhı *"sağlam ve güçlü bir sözleşme"* olarak tarif eder. (Nisâ, 4/21)

Nikâh, sağlam ve güçlü bir sözleşme olduğundan gizli olamaz. Peygamber Efendimiz (s.a.s.) haram olan ilişki ile helal olan nikâh arasındaki farka dikkat çekmiş, nikâhın ancak açık bir şekilde ilan edilerek geçerli hâle geldiğini bildirmiştir. (Tirmizî, Nikâh, 6) Nikâh, şahitler huzurunda gerçekleşip herkese duyurularak ilan edilmiş olur. Böylece toplum içinde herhangi bir yanlış anlaşılmaya sebep olmadan iki insanın meşru birlikteliği sağlanır.

Meşru
Dinin ve yasaların doğru bulduğu, yasal olan.

Akit
Sözleşme.

Nikâhın gizlisi olmayacağı gibi geçicisi de olmaz. Belirli bir süre devam ettirmek amacıyla evlilik yapılamaz. Hz. Aişe, mut'a adı da verilen geçici nikâha dair Cahiliye Devri'ndeki uygulamaların İslam ile kaldırıldığını şöyle haber vermektedir: "Muhammed (s.a.s.) hak olan din gönderilince, insanların bugün uyguladıkları nikâh dışındaki bütün cahiliye nikâhlarını iptal etti." (Buhârî, Nikâh, 37)

Nikâhın duyurulması, kadın ve erkeğin haklarının korunması bakımından yeterli değildir. Yapılan nikâh

sözleşmesi hukuken de tanınmalıdır. Böylelikle karşılıklı hak ve sorumluluklar hukuk tarafından korunabilecek ve nikâh, Kur’an’ın tarif ettiği şekilde sağlam ve güçlü bir sözleşme olabilecektir. Bu sebeple evlenecek çiftler, yaşadıkları ülkenin hukuk sistemine uygun nikâh akdini gerçekleştirerek doğacak sorumluluk ve hakları hukuken koruma altına almalıdır.

İslam hukukuna göre nikâhın gerçekleşmesi ile bazı şahsi ve mali haklar doğmaktadır. Nikâhın ortaya çıkardığı şahsi haklar, kadın ve erkeğin birbirleri ile iyi geçinmeleri, örfe uygun olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirmeleridir. (Bakara, 2/228) Mali haklar ise mehir ve nafakadır. Nafaka, erkeğin evlilik içinde eşi ve çocukları için yüklendiği geçim masraflarıdır. (Bakara, 2/233) Mehir de evlenirken erkeğin kadına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği mal ya da paradır. Ayet-i kerimede: “*Mümin kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da, mehirlerini vermeniz kaydıyla evlenmek, zina etmemek ve gizli dost tutmamak üzere size helâldir.”* (Mâide, 5/5) buyurulmaktadır. Verilen bu mal ya da paradan erkeğin istifade edebilmesi ise kadının isteğine bağlıdır. *“Kadınlara mehirlerini (bir görev olarak) gönül hoşluğuyla verin. Eğer kendi istekleriyle o mehrin bir kısmını size bağışlarlarsa, onu da afiyetle yiyin.”* (Nisâ, 4/4)

Günümüzde farklı sebeplerle formalite evlilikler yapılabilmektedir. Sebep her ne olursa olsun taraflardan en az birinin haklarının zarara uğramasına, toplumda fitne ve karışıklığa sebebiyet vereceğinden böylesi uygulamalar dinen doğru değildir. Özellikle bir hak ve avantaj elde etmek amacıyla yapılan bu uygulamalar, yalan ve sahtecilik sebebiyle de günah hükmündedir.

Evlenecek olan çiftlerin nikâh merasiminde İslam dininin mahremiyet, eğlenme ve ikram adabı gibi ilkelerini gözetmeleri gerekir. Kadın ve erkek için her zaman geçerli olan mahremiyet ilkelerine gerek giyim gerekse davranış olarak nikâh ve düğün merasimlerinde de dikkat edilmelidir.

Yapılacak törende israfa düşülecek harcamalar yapılması, gösteriş amacıyla ikram adabını aşacak uygulamalarda bulunulması da doğru değildir. Helal olan nikâhı gerçekleştirirken yol ve metodun da helal olmasına özen gösterilmelidir.

AİLEDE GÜZEL GEÇİM

Aile, belli kuralları olan bir düzen ve bir ilişkiler sistemidir. Bu düzeni kurarken, yalnızca eşlerin kişisel beklentileri ve yöresel, kültürel alışkanlıkları esas alınmamalıdır. Çünkü kadın da erkek de farklı ailelerden gelmektedir. Aynı yörenin insanları arasında bile farklı alışkanlık ve gelenekler var olabilmektedir. Bu sebeple aile, öncelikle eşlerin üzerinde anlaşabileceği, ortak nokta kabul edebileceği İslam dininin ilke ve esasları üzerine kurulmalıdır. Eşler arası iletişimde, çocuk eğitiminde ve hatta gündelik hayatın düzenlenmesinde de bu ilkeler dikkate alınmalıdır. Bu ilkeler Allah Resûlü tarafından uygulanmış böylelikle o, doğru ve iyi iletişim kurarak aile yuvasında güzel geçim sağlama konusunda tüm inananlara rehberlik etmiştir.

Ailede güzel geçim için İslam dininin üzerinde durduğu, ihmal edilmemesi gereken değerlerden bazıları: Muhabbet, merhamet, mahremiyet, adalet, sorumluluk ve nezakettir.

Muhabbet ve rahmet, kadın ve erkeği birlikte tutan iki unsurdur. Öyle ki kadın ile erkek arasındaki muhabbet ve rahmet, Kur'an'da Allah'ın (c.c.) varlığının delili olarak ifade edilmektedir. (Rûm, 30/21) Eşlerin temizliklerine, öz bakımlarına, ev içinde dahi olsa giyimlerine, konuşmalarına dikkat etmeleri, birbirlerine sevgi ve ilgilerini hissettirmeleri Allah'ın var ettiği bu muhabbeti besleyecektir. Bu muhabbeti güçlendirerek aile fertlerinin tamamına yayan kadın ve erkek hem huzur ve mutluluğa ulaşacak hem de bu görevlerini yerine getirerek sevap kazanacaklardır.

"Rabbimiz, hesap görülecek günde beni, anamı, babamı ve bütün inananları bağışla."

* * *

Ailenin bütün fertleri arasında merhamet de temel bir değerdir. Kur’an, bu hususu bazen maddi görevleri hatırlatarak bazen manevi görevlere ilişkin örnekler vererek vurgular. İhtiyaç sahibi yakınlara **tasadduk** ve yardımda bulunmak, aile fertlerine ikramda bulunmak merhametin maddi şekli kabul edilirken onlara dua etmek ve sıkıntılı zamanlarında destek olmak bu merhametin manevi yansımalarıdır. Bakara suresi 215. ayet-i kerimede; *“Ey Muhammed, sana ne sarf edeceklerini sorarlar. De ki: sarf edeceğiniz mal, ana, baba, yakınlar, yetimler, düşkünler, yolcular içindir. Yaptığınız her iyiliği Allah şüphesiz bilir.”* buyuran Yüce Allah, bizi merhametli olmaya, İbrâhîm suresi 41. ayetiyle de bize dua etmeyi öğreterek duaya davet etmektedir: *“Rabbimiz, hesap görülecek günde beni, anamı, babamı ve bütün inananları bağışla.”*

Tasadduk
Allah’ın rızası gözetilerek ihtiyaç sahiplerine yapılan yardım, sadaka.

Aileyi ayakta tutan bir diğer önemli değer “mahremiyettir.” Gerek eşler arasında gerek ebeveyn ile çocuklar arasındaki ilişkide mahremiyete uyulmadığında pek çok sorun ortaya çıkacaktır. Kur’an-ı Kerim’de kadın ve erkek “*birbirinin örtüsü”* kabul edilmektedir. (Bakara, 2/187) Çünkü eşler, birbirlerinin kusur ve ayıplarını, iyi ve güzel yanlarını başkaları ile paylaştıklarında ailenin mahremiyet sınırları aşılmış olacak, bu ise hem ailevi hem de toplumsal sorunlara yol açacaktır. Özellikle günümüzde yeni iletişim araçları ile ailenin özel an ve anılarının tanıdık tanımadık pek çok kimseye açık hâle getirilmesi ciddi problemlere sebep olmaktadır. Yine özel ailevi sorunların, çözüme katkıda

bulunacak uzmanlar yerine akraba ve tanıdıklar ile paylaşılması da doğru değildir.

Adalet de aile için önemli bir değerdir. "İnsaflı ve doğru olmak, doğru davranmak, her şeye hakkını vermek" anlamlarına gelen adalet, zulüm kelimesinin zıddıdır. Hukuki olduğu gibi toplumsal ve ahlaki alanlarda da vazgeçilmez olan adalet, aileyi ayakta tutan erdemlerdendir. Eşlerin birbirine, çocuklarına ve akrabalarına karşı adaleti gözetmesi bu bakımdan önemlidir.

"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun."

* * *

Yüce Allah, hiçbir gerekçeyle adaletten ayrılmaya izin vermemekte ve ayette şöyle buyurmaktadır: *Ey iman edenler! Kendiniz, ana babanız ve en yakınlarınızın aleyhine de olsa Allah için şahitlik yaparak adaleti titizlikle ayakta tutan kimseler olun. (Haklarında şahitlik ettikleriniz) zengin de olsalar fakir de olsalar (adaletten ayrılmayın) Allah onlara (sizden) daha yakındır. Öyle ise adaleti yerine getirmede nefsinize uymayın. Eğer (şahitlik ederken gerçeği) çarpıtırsanız veya (şahitlikten) çekinirseniz (bilin ki) şüphesiz Allah yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.* (Nisâ, 4/135)

Ailede adaletin olması için kendimiz için istediğimizi eşimiz için de isteyebilmeli; kendimizi eşimizin yerine koyarak hareket edebilmeliyiz. Aile fertleri arasındaki adaletin önemini vurgulayan Peygamberimiz (s.a.s.) ailede adaleti sağlayanların büyük mükâfatını bizlere şöyle haber vermiştir: *"Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere karşı adaletli davrananlar, Allah katında, sınırsız merhamet sahibi Rahman'ın yanında nurdan minberler üzerinde ağırlanacaklar."* (Nesâî, Âdâbü'l-kudât,1)

İnsanın fikren ve ahlaken çöküşüne neden olan sorumsuzluk, aile içerisinde adaletsizliğe neden olan

hususlardandır. Oysa insanoğlu varlığı itibarıyla davranışlarından sorumludur. Nitekim kulluk bilinci, sahip olduğu her görevin sorumluluğunu da bilmeyi gerektirir. Aile kuran bireylerin de bunun getirdiği sorumluluğu yüklenmeleri zorunludur. Yüce Allah, bu sorumluluğu bize şöyle hatırlatmaktadır: *“Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.”* (Tahrîm, 66/6)

Hayatın güzelliklerini, acı ve zorluklarını ailemizle birlikte yaşarız ve en çok onların mutluluğunu isteriz. Onların ihtiyaçlarını gidermek, onları sevindirmek bizim sorumluluklarımızdandır. Resûlullah (s.a.s.) bu hususta şöyle buyurmaktadır: “Allah yolunda sarf ettiğin, köle azat etmek için harcadığın, fakire sadaka verdiğin ve bir de aile fertlerinin ihtiyaçları için harcadığın para var ya! İşte bunlar içinde sana en çok sevap kazandıracak olanı, ailen için harcadığın paradır.” (Müslim, Zekât, 39)

Sorumluluk duygusunun yeterince gelişmediği durumlarda aile fertleri ihmal edilmekte, bu ise büyük bir vebali beraberinde getirmektedir. Hadis-i şerifinde Resûlullah buyuruyor ki: *“Bakmakla yükümlü olduğu kimseleri ihmal etmesi, kişiye günah olarak yeter.”* (Ebû Dâvûd, Zekât, 45)

Değişen çalışma saatleri, farklılaşan yaşam biçimleri ailedeki sorumluluk ve iş bölümünü etkilemiştir. Yaşanılan şehir, ülke, geçim kaynakları da aile içi iş bölümünü etkileyen unsurlardandır. Öyle ki aile içinde hem erkeğe hem de kadına yüklenen roller farklılaşmıştır. Söz gelimi ev ve çocukların bakımıyla ilgili sorumluluklar sadece kadına ait olmaktan çıktığı gibi, para kazanmak ya da ev dışında toplumsal bir yaşam sürdürmek gibi görevler de artık erkeğe özgü değildir. Buna bağlı olarak evlilik ve ailede sorumluluk anlayışları kademeli bir şekilde değişmektedir. Sorumsuz olmamak ve Hz. Peygamber’in uyarısını dikkate alabilmek için bu değişiklikler dikkate alınmalıdır. Hakkaniyet ve adalet ile değişen gündelik yaşam şartları göz önüne alınarak ailemizdeki görev dağılımları yeniden değerlendirilmelidir. Anne babamızın, yakınlarımızın, yaşadığımız ülkedeki

ailelerin görev dağılımını ölçü almak yerine kendi ailemizdeki dengeler, ihtiyaçlar ve şartlar esas alınmalıdır. Çünkü adalet, eşitlik ve aynılık değildir. Ölçü adalet olduğunda sorumsuzluk ve haksızlık olmayacaktır.

Güzel geçimin iki önemli unsuru da sadakat ve nezakettir. Eşlerin birbirlerine sadakat göstermemeleri, hile, yalan ve aldatmada bulunmaları hem kul hakkı yemek hem de aileye zarar vermek demektir. Yine eşlerin birbirlerine karşı konuşma ve davranışlarında nezaketle hareket etmeleri de bir diğer gerekliliktir. Kötü sözün, incitici davranışın ve şiddetin Peygamberimizin hayatında hiçbir örneği olmadığı bilinmeli ve bu tutumlardan uzak durulmalıdır.

Aileyi ayakta tutan bu değerler yanında "aile olmak" için güçlü ve sağlıklı bir iletişim de önemlidir. İletişimin esasında fikrimizi, duygu ve düşüncemizi karşımızdakine aktarabilmek vardır. Bu, her zaman söz ile olmaz. Bazen bir bakış, bir mimik karşımızdakine pek çok şey söyleyebilir. Dinimizin mimik ve davranışlarımıza dahi özen göstermemizi emretmesinin sebebi, bunların bazı iletişim sorunlarına ve kul hakkı ihlaline yol açmalarıdır. Nitekim Hümeze suresinde "kaş göz hareketlerinin" bile oluşturacağı olumsuzluk üzerinde durulmaktadır: *"Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline!"* (Hümeze, 104/1-2)

İletişimde davranışların, hâl ve mimiklerin etkisi çoğu zaman söylenen sözden daha önemli olmaktadır. Öyle ki en güzel ve olumlu cümleleri söylerken karşımızdaki kişinin yüzüne bakmamak, ilgisiz bir tavır içinde olmak, yüzümüzü buruşturmak sözümüzün tesirini ortadan kaldıracaktır. Bu sebeple beden diline de dikkat etmek gerekir. İletişimde bulunurken eşimize doğru yönelmek, ona bakarak dinlemek ya da konuşmak, gazete, televizyon, bilgisayar gibi başka bir şeyle ilgilenmemek, karşımızdakinin söylediklerine uygun onay mimiklerinde bulunmak uygulanabilecek birkaç temel yaklaşım biçimidir. İletişimde göz ardı edilmemesi gereken üç esas bulunmaktadır:

Güzel Konuş!

Beden dili yanında sağlıklı iletişime dair dikkate alınması gereken başka kurallar da vardır. Bu kuralların ilki güzel konuşmadır. "Güzel konuşma" Yüce Allah'ın bir emridir. Ayet-i kerimede: *"Kullarıma söyle: İnsanlara karşı en güzel sözü söylesinler. Çünkü şeytan aralarını bozar."* (İsrâ, 17/53) buyurulmaktadır. Aile huzuru için de Yüce Allah'ın bu emrini uygulamak gerekir. Güzel söz, haktan ve doğrudan yana olan sözdür. (Ahzâb, 33/70) Güzel söz, etkili olan sözdür. (Nisâ, 4/63) Söz etkisini üslupla beraber kazanır. Öyle ki doğru pek çok söz üslubundan dolayı etkisini kaybeder. Bu sebeple muhatabın duyguları, anlayış düzeyi dikkate alınmalıdır. (Nisâ, 4/8) Eşinin kendisini dinleyemeyeceği, duygusal olarak zor bir anında söylenen söz beklenenden tam tersi bir etki oluşturabilir. Güzel söz, yumuşak olmalıdır, sert, kaba ve incitici söz aile huzuruna zarar verir. Yüce Allah, peygamberi Hz. Musa'nın firavuna gitmesini ve ona yumuşak söz söylemesini emreder. *"Ona yumuşak söz söyleyin. Belki öğüt alır yahut korkar."* (Tâhâ, 20/44) Firavun gibi kötülük ve zulümle bilinen birine bile yumuşak bir üslupla konuşulması emredilirken aile içi iletişimde bu hususun önemi göz ardı edilemez. Çünkü bizden farklı düşündükleri ve üzücü bir harekette bulundukları zaman bile aile fertlerine kızmadan yumuşak davranmak (Âl-i İmrân, 3/159) aile bağlarını kuvvetlendirecektir. Unutulmamalıdır ki Allah'a ancak güzel sözler yükselir. (Fâtır, 35/10) İnsan kalbine de ancak Yüce Yaradanın katına yükselen söz tesir eder.

İyi Dinle, Doğru Anla!

Allah Resûlü, Hz. Aişe'ye *"Ben senin benden memnun olduğun ve bana kızdığın zamanı anlarım."* deyince Hz. Aişe bunu nasıl anladığını sorar. Resûl-i Ekrem şöyle cevap verir: *"Benden memnun olduğunda; 'hayır, Muhammed'in Rabbi hakkı için olmaz.' dersin*. *Bana kızdığında ise; 'hayır, İbrahim'in Rabbi hakkı için olmaz. dersin."* Bunun üzerine

Hz. Aişe: “Evet, fakat Allah’a yemin olsun ki ey Allah’ın Resûlü, ben senin sadece isminden uzak kalabilirim.” diye cevap verir. (Buhârî, Nikâh, 109)

Allah Resûlü’nün Hz. Aişe ile konuşmasında eşinin kendisine kızdığı yahut kendisinden memnun olduğu zamanları fark edebilmesi, doğru iletişimin ve güzel geçimin temel bir diğer ilkesinin de dinlemek olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. En yakın ilişki biçimi olan ailevi ilişkiler çoğu zaman dinleme ve doğru anlama konusundaki dikkatsizlik ve özensizlikler ile zedelenmektedir.

Hüsn ü Zan

İyi niyet, bir kimse hakkında iyi niyet beslemek.

Su-i Zan

Ön yargı, bir kimse hakkında kötü düşünce beslemek.

İyi dinlemek, doğru anlamanın ilk kuralıdır. Muhatabımızın ne söylediğini anlamak amacıyla dikkatle, tam anlaşılmayan hususlarda karşı tarafın açıklamasına fırsat veren sorular sorarak, yargılamadan, eleştirmeden “etkin bir dinleme” yapmak gerekir. Aile içi diyaloglarda çoğu zaman muhatabın ne söylediğini anlamaya çalışmak yerine verilecek cevap düşünülmektedir. Oysa doğru bir dinlemenin olmadığı iletişimde mutlaka sorunlar ortaya çıkacaktır. Doğru dinlemede önemli bir nokta da **hüsn ü zan** kuralına uymaktır.

Hüsn-ü zan kuralı, aile içi ilişkilerde **su-i zan** ile hareket etmemektir. Ayette Yüce Allah; *“Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahtır. Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın. Herhangi biriniz ölü kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? İşte bundan tiksindiniz! Allah’a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz Allah*

tövbeyi çok kabul edendir, çok merhamet edendir” buyurmaktadır. (Hucurât, 49/12) Çünkü olumsuz ve kötü zan, kişinin muhatabını duymasını, dinlemesini, doğru anlamasını ve iletişimi engeller. Bu sebeple sözün taşıyabileceği olumlu anlama odaklanılmalı, ön yargı ile sözden farklı anlamlar çıkarmaya çalışılmamalıdır.

Aile ilişkilerinde çoğu zaman hüsn ü zan kaybedilmekte, yapılan davranış yahut söylenen söz, olumsuz anlamı ile yorumlanmakta ve anlaşılmaktadır. Oysa sözün ve davranışın olumluya yorulması ferdin her durumda kazançlı olmasını sağlayacaktır.

Sağlıklı iletişimde güzel konuşmak ve doğru anlamak gibi önemli bir diğer husus “kazan-kazan” yaklaşımıdır. Muhatapla aynı noktada buluşulmadığında iletişim kopmaya mahkûmdur. Bu sebeple eşlerin kendi sözünün veya isteğinin kabul olmasına odaklanmaması gerekir. Baskıyla, kavgayla ya da başka yollarla sözünü kabul ettirdiğini düşünen kişi aslında eşinin rızası ve onayı olmadığından bu iletişimde kaybeden olmuştur. Çünkü kişinin içselleştirmediği, gönüllü ve istekli olmadığı bir duruma sırf eşi istiyor diye rıza göstermesi uzun vadede sorunlara sebep olacaktır. Bu sebeple kadın ve erkeğin, eşinin talep, istek ve fikrine saygı ile yaklaşması ve ortak bir noktada buluşmak için adım atması gerekmektedir. Çünkü aile, taraflardan birinin kaybetmesi durumunda aslında tüm aile fertlerinin kaybedeceği bir yapıdır. Bu sebeple kişi aile bireylerinin onaylamadığı bir talep ve arzusunu gerçekleştirirken; huzuru, ortak alınan kararın verdiği mutluluğu kaybedeceğini unutmamalıdır. Diğer yandan tartışmalarda sözün gücünü kullanarak muhatabın susturulması ya da haklılık iddiası peşinde koşulması da eşlere ve aileye zarar verecektir. Esas olan eşlerden birinin kazanması ya da haklı olması değil aile huzur ve mutluluğunun devamlılığıdır. Aile içi sorunlar canlı sorunlardır, sürekli değişiklik gösterir. Bu sorunları aşabilmek için aile içi iletişimin de canlı ve güçlü olması gerekir. Ailede iletişimin güçlenmesi için geçmiş

sorunları gündeme getirmemek, geleceğe dair umutlu olmak gerekir. İletişim ortamlarını güzelleştirmek, aile fertleriyle geçirilen zamanları artırmak, aile olmanın aile kurmaktan daha zor olduğunu ve emek gerektirdiğini de unutmamak gerekir.

Aile olmak bütün bu öneri ve uygulamaların üzerine oturacağı ilkelerle mümkündür. Bu sebeple ilkeli olunmalı ve davranılmalıdır.

İlkeli Davran!

Eşler, merhamet, muhabbet, mahremiyet, adalet, sorumluluk, nezaket gibi değerlerin ölçüsünü koyanın Yüce Allah olduğunu bildiğinde ve buna uygun davrandığında pek çok sorun kendiliğinden çözülecektir. Öyle ki ailede karar alırken ve tüm davranışlarda Rabbin rızası esas olmalıdır. Böylelikle eşin, yakınların, nefsin veya toplumun hoşnutluğu için Allah’ın emirleri ihmal ve ihlal edilmeyecektir. (Tahrîm, 66/1) Davranışların Allah’ın emir ve yasaklarına uygun hâle gelmesi ise ailede güzel geçimi sağlayacaktır. Tam da bu sebeple kadın ve erkeğin inanç birlikteliği, dinin emirleri konusunda sağlam ve doğru bilgiye birlikte sahip olmaları ilkeli davranabilmeleri için önemlidir.

ANNE BABA OLMA SORUMLULUĞU

Yaratıldığı an yeryüzünün halifesi olma sorumluluğunu alan insan, yaşamı devam ettikçe yeni roller ve yeni sorumluluklar üstlenir. Anne baba olmak, insanın üstlendiği en güzel ve aynı zamanda en ağır sorumluluklardandır. Evlilik gerçekleştikten, eş olma sorumluluğu alındıktan sonra yüklenilecek bu yeni sorumluluk, zorlukların yanında pek çok rahmet ve güzellikleri de içermektedir.

İnsanın ebedî kalıcılık arzusunu bir hırs olmaktan çıkarması, yeryüzünü imar etme görevini yaratılışına uygun gerçekleştirebilmesi, kendisinden sonraya kalıcı izler bırakması ile mümkün olabilecektir. İnsanın kendisinden sonraya bırakabileceği anlamlı ve değerli izlerden biri, hiç şüphesiz evlattır.

İnsanın öldükten sonra bile amel defterinin açık kalmasını sağlayacak olan evlatlar, daha en başından ebeveynlerin kulluk sürecine katkıda bulunabilirler. Zira ebeveyn yaratılış mucizesine şahit olacak iyi bir insan yetiştirmek için iyi insan olmak zorunluluğu ile karşı karşıya kalacaktır. Bu bilince sahip ana baba, hayırlı bir evlat yetiştirmeye gayret ederken daha iyi bir insan olmayı da başarabilir. Bunun yanında bu zor görev, ana babaya büyük bir saygınlık da kazandırmaktadır. Ayette: *"İnsana da, anne babasına iyi davranmasını emrettik. Annesi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur. (İşte onun için) insana şöyle emrettik: "Bana ve anne babana şükret. Dönüş banadır."* buyurulmaktadır. (Lokmân, 31/14)

Meşru

Dinin ve yasaların doğru bulduğu, yasal olan.

Anne baba olmak, saygı ve hürmeti gerektirir, ancak dinen sorumluluğu üzerimizden düşürmediği gibi aksine görevimizi artırır. (Tahrîm, 66/6) Kıyamet gününde evlatlarına borçlu anne babalardan olmamak için çocuğun hakları korunmalı, ona karşı görevler ihmal edilmemelidir. Çocuğun anne babası üzerindeki haklarına dayanarak anne babanın görevleri şunlardır:

a. Anne babanın vazifelerini çocuğun dünyaya gelişinin öncesinde başlatmak mümkündür. İlk aşamadaki görevler **meşru** bir nikâh ile evlenmek, helal kazanç ile beslenmek ve dua etmektir. Meşru nikâh, doğacak çocuğun hukuki haklarının korunmasını sağlayacak, anne baba ile birlikte bir yuvada büyümesine imkân sağlayacaktır. Eşler, helal yoldan edindikleri kazançla, helal olan nimetleri tüketerek anne babalık görevine temiz bir şekilde hazırlanmalıdırlar. (Bakara, 2/168)

Hamilelik döneminde yedikleri, baktıkları, dinledikleri ve konuştukları ile ebeveyn sorumluluğu devam etmektedir. Bu dönemde olumlu konuşmalar, Kur'an **tilavet**i, güzel sözler doğacak bebeğin henüz dünyaya gelmeden eğitimine katkıda bulunacaktır. Yine bu dönemde doğacak bebek için dua edilmesi gerekir. Hz. Meryem'in annesi bu konuda bize güzel bir Kur'an örneğidir. *"Hani, İmran'ın karısı, "Rabbim! Karnımdaki çocuğu sırf sana hizmet etmek üzere adadım. Benden kabul et. Şüphesiz sen hakkıyla işitensin, hakkıyla bilensin." demişti*." (Âl-i İmrân, 3/35)

b. Bebeğin doğuşu ile birlikte anne baba için yeni sorumluluklar başlar. Anne baba, bebek dünyaya geldiğinde kız-erkek ayrımı yapmamalı, bu cahiliye âdetlerinden uzak durarak ilahî kudreti sorgulamamalıdır. (Nahl, 16/58-59; Zuhruf,

43/17) Bu benzersiz nimeti bahşeden Rabbe şükürlerinin nişanesi olarak mümkünse **akika kurbanı** kesmeli (Buhârî, Akika, 2) ve çocuğa anlamı güzel bir isim vermelidir. (Ebû Dâvûd, Edeb, 61) Allah Resûlü, çocuğa güzel isim verilmesi konusunda uyarıda bulunduğu gibi kötü ve olumsuz anlamdaki isimleri de değiştirmiştir. Bu durum, çocuğa verilecek ismin dikkatle seçilmesi gerektiğini göstermektedir.

Tilavet

Kur'an'ı, güzel ve yüksek sesle kurallarına uygun şekilde okumak.

Akika Kurbanı

Yeni doğan çocuk için Allah'a şükretmek amacıyla kesilen kurban.

c. Bebeklikte, fiziki ve duygusal ihtiyaçların karşılanması, anne baba olarak örneklik taşıyacak davranış ve alışkanlıkların geliştirilmesi gerekmektedir. Bebeklikte merhamet ve çocuklukta sevgi, anne babanın temel düsturu olmalıdır. Çünkü kurulacak bu merhamet ve sevgi bağı ilerleyen yıllarda özellikle ergenlik dönemi gibi daha zorlu süreçlerde çocuğun ebeveyni ile ilişkisinde en önemli gücü olacaktır. Allah Resûlü'nün uygulamalarında da bu yaklaşımı görmek mümkündür. O: *"Ben çoğu zaman namazı uzatmak niyetiyle duruyorum da geriden bir çocuğun ağladığını duyunca, annesine sıkıntı vermeyeyim diye namazımı kısa kesiyorum."* (Buhârî, Ezân, 65) demiştir. Kızı Zeyneb'den olan kız torunu Ümâme kucağında olduğu hâlde namaz kılışı ise Resûlullah'ın çocuklara ne denli hoşgörülü davrandığını ortaya koymak bakımından önemlidir. (Buhârî, Salât, 106)

Anne baba, çocuklarıyla şakalaşmalı, birlikte zaman geçirmeli, onlara karşı hoşgörülü olmalı ve onları muhatap kabul etmelidir. Böylelikle anne ve babasının muhatap aldığı çocuk kendine güvenecek, ailesi ile iyi ve olumlu ilişkiler geliştirebilecektir. Nitekim en güzel örnek Allah Resûlü'nün, çocukları ziyaret ettiği, onlara hâl hatır sorduğu ve onlarla sohbet edip şakalaştığı bilinmektedir.

"Allah'tan korkun,
çocuklarınız arasında adaletli olun!"

** **

d. Çocuklar arasında adaleti sağlamak da çocuğun ana baba üzerindeki haklarındandır. Her ne sebeple olursa olsun çocuklar arasında adaletsizlik yapılmamalıdır. Allah Resûlü'nün bu konuda önemli uyarıları vardır. Bir gün Beşir adlı bir sahabi servetinin bir kısmını oğlu Nu'man'a vermek istediğini bildirerek Resûlullah'tan bu duruma şahitlik yapmasını ister. Bunun üzerine Allah Resûlü ona, diğer çocuklarına da aynı şekilde mal verip vermediğini sorar. Hayır, cevabını alınca d*a "Allah'tan korkun, çocuklarınız arasında adaletli olun!"* buyurur. (Müslim, Hibe, 13)

e. Anne babanın büyümekte olan çocuğa karşı bir diğer vazifesi ona doğru bir eğitim ve terbiye vermektir. *"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun!"* (Tahrîm, 66/6) ayeti gereğince çocukluk döneminde ahlak ve davranış eğitimine ağırlık verilmelidir. Allah Resûlü'nün *"Hiçbir baba çocuğuna güzel terbiyeden daha kıymetli bir bağışta bulunmamıştır."* (Tirmizî, Birr, 33) sözü, çocuklarımıza miras bırakacağımız mal varlığı için uğraşmaktan ziyade onları güzel ahlaklı yetiştirmek için gayret etmenin gereğini hatırlatır.

Doğru bir eğitim ve terbiye öncelikle çocuğun tanınması ile mümkündür. Her yaş döneminin kendine özgü yapısı, ihtiyaçları ve özellikleri vardır. Bu özellikler bilinmeli ve ona

göre tutum ve metotlar geliştirilmelidir. Çocuğun yaş dönemi özellikleri yanında kişisel farklılıkları ve özellikleri de iyi bilinmelidir. Her insanın karakter yapısı farklıdır. Henüz karakterinin şekillenme döneminde olsa bile çocuklarda da bunlar fark edilebilir. Kaygı düzeyi yüksek bir çocuğun bu yönünü hesaba katmak, kendine güvensiz bir çocuğu eleştirirken dikkat etmek, mükemmeliyetçi bir çocuktan beklentileri dikkatle seçmek gerekir. Bir çocuğun bu yönlerini en iyi bilecek olan, çocuğu ile sağlıklı ilişki kuran ebeveyndir. Çocuklarımızın karakterini tanımak için onlarla düzenli ve nitelikli zaman geçirmek gerekecektir. Çocuklarla yaşlarına uygun etkinlikler planlamak nitelikli zaman geçirmeyi sağlayacak, onlarla her fırsatta sohbet etmek, etkin bir dinleme ile onların anlattıklarına kulak vermek de ebeveynin çocuklarını tanımasını kolaylaştıracaktır. Bu sohbetler için mümkünse özel bir zaman ayrılmalı, değilse her fırsat değerlendirilmelidir. Denk gelen yemek vakitleri, okula gidiş ve dönüşlerde kısa karşılaşmalar, market alışverişleri, arabada geçirilen zaman vb. durumlar sohbet için imkân kabul edilmeli, birlikte geçirilen hiçbir an televizyon, internet ve telefona kurban edilmemelidir. Çünkü bugün konuşmayı ihmal ettiğimiz çocuğumuzun yarın bizi dinlemeye vakti ve isteği olmayacaktır.

Çocuğumuzu tanımak ve ortak paylaşımlarımızı artırmak amacıyla yaptığımız sohbetlerde şu ilkelere dikkat edilmelidir:

1. Konuşmada nutuk çekmek, yargılamak, tehdit etmek ve eleştirmekten uzak durulmalıdır.
2. Gerekli durumlarda yapılacak eleştiri ya da övgü çocuğun şahsiyetine değil, davranışlarına yöneltilmelidir.
3. Çocuğa karşı alaycı tavır takınılmamalıdır.
4. Pozitif bir dil kullanılmalıdır.
5. Çocuk yanlış davranışından dolayı suçlanmamalı, ona doğru davranışa dair alternatif gösterilmelidir.
6. Çocuğun kendisini ifade etmesine yardım edilmeli, onunla yapılan sohbetten duyulan memnuniyet

hissettirilmelidir.

Çocuğumuza verilecek eğitim ve terbiye ancak anne babanın rol model olması ile etkili olabilecektir. Ona kazandırmak istediğimiz davranış ve tutumların bizde var olması çok önemlidir. Çünkü çocuklar ana babalarının sözlerinden çok davranışlarına dikkat ederler. Bu sebeple ebeveynin söz ve davranış tutarlılığı esastır.

Diğer yandan çocuğun yalan söyleyen anne babasının hiçbir sözüne itimat edemeyeceği açıktır. Bu konuda hem Medine'ye hem Habeşistan'a hicret etmiş bir sahabi olan Leylâ bint Ebû Hasme'nin Hz. Peygamber'in bir ziyareti esnasında yaşadığı bir durum çocuklara söylenecek sözlerde ne ölçüde dikkatli olunması gerektiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu hanım sahabi, çocuğunu susturmak için ona bir şey vereceğini söyleyerek yanına çağırmıştır. Sevgili Peygamberimiz, ona çocuğuna ne verdiğini sormuş ve sonrasında; *"Eğer çocuğa bir şey vermeseydin, bu söz defterine yalan olarak yazılacaktı."* buyurmuştur. (Ebû Dâvûd, Edeb, 88)

f. Çocukların gelişiminde sorumlulukların önemli bir yeri vardır. Bu sebeple çocuğa yaşına uygun görev ve sorumluluklar verilmelidir. Sorumluluk ve görevleri belli olan bir çocuk disiplin ve zaman yönetiminde zorlanmayacaktır. Özellikle namaz ibadetine alışma sürecinin öncesinde evde görev ve sorumluluklar yüklenmeyi öğrenmesi, çocuğun bu ibadete alışmasına katkıda bulunacaktır. Bu noktada çocuğa yaşına uygun görevlerle 2-3 yaşından itibaren sorumluluk verilebilir. Yaşın büyümesi ile görevler artabilir, çeşitlilik kazanabilir. Diğer yandan ailenin ve evin kuralları olmalı, bu kurallar hakkında çocuğun net bilgiye sahip olması sağlanmalıdır. Ailede kural algısı oluşmayan çocuğun toplumsal hayatın yanı sıra dinin kural ve kaidelerini anlamakta ve uygulamakta da güçlük çekebileceği unutulmamalıdır.

g. Çocuklar kendileri ile ilgilenildiğinde çiçekler gibi sağlıklı büyürler. Bu sebeple onlarla ilgilenmek, okul durumları,

arkadaş ilişkileri, moral ve duygu hâlleri ile meşgul olmak gerekir. Özellikle farklı kültür ve dinlerin bulunduğu ülkelerde yaşayanlar için bu ilgi çok daha lüzumlu ve vazgeçilmezdir. Çünkü çocuğun dini, dili ve kültürü ile en temel bağı ailesidir. Ailesi ile sıkı bağlar kuran çocuk kültürü, dini ve dili ile de güçlü, kopmaz bağlar kurmuş olacaktır.

h. Anne baba bebeklik ve çocuklukta sevgi ve merhamet ile muamele ettiği evladına gençlik döneminde daha fazla anlayış ve saygıyı eklemelidir. Çünkü ergenlik ile başlayan gençlik ve delikanlılık dönemi pek çok farklılığı içinde barındırır. Öyle ki ergenlik döneminde; yalnızlık isteği, genel bir isteksizlik hâli, topluma ve otoritelere karşı zıtlık durumu, duygusallığın artması, öz güven duygusunun azalması gibi durumlar ortaya çıkabilmektedir. Fert olarak tanınmak, kendi varlığını, kişiliğini kabul ettirmek isteyen genç saygı ve destek beklemektedir. Bu saygı ve desteği gösterecek ilk merci gencin ailesi olmalıdır. Gencin bu beklentisinin ailesi dışında giderilmesi, aile bağlarını olumsuz etkileyebileceği gibi gencin gençlik enerji ve duygularının istismarına da sebep olabilecektir. Örgütlerin ve farklı yapılanmaların gençleri kullanmaları ve hedef kitle seçmeleri bundan ötürüdür. Ailelerin gence güven, saygı ve destekleri böylesi olumsuz durumların önüne geçilmesini de sağlayacaktır. Hz. Peygamber, genç sahabilerine önemli görevler vermiş onlara güvenerek kendilerini desteklemiştir.

Tüm bu gayretlerde en temel husus çocuk yetiştirmenin bir ekip işi olduğunu unutmamaktır. Eşlerin, akraba ve yakınların ortak doğrularda mutabık şekilde çocuğu yetiştirmeye çalışmaları esastır. Bu sebeple varsa eşler arasındaki çelişki ve farklı düşünceler çocuğun olmadığı ortamlarda çözülmelidir. Eşler çocukların yanında birbirlerini eleştirmemeli, birbirlerinin otoritesini sarsacak konuşmalardan kaçınmalıdır. Zira böylesi davranışlar çocuğun anne ve babasına duyduğu güvenin azalmasına neden olacak, bu yaklaşım ise tüm aileye zarar verecektir.

AİLENİN DAĞILMASI:
YA İYİLİKLE TUT,
YA İYİLİKLE BIRAK!

Büyük umutlarla kurulan aile yuvasının devam edemediği, dağıldığı durumlar olabilir. Aile birliğinin bozulması demek olan boşanma, bireyi olduğu kadar toplumu da etkileyen bir süreçtir. Bütün olumsuzluğuna rağmen bu sürecin de doğru yönetilmesi gerekmektedir. Nitekim dinimizde ailenin kuruluşunda olduğu gibi sona erdirilişinde de dikkate alınması gereken emir ve yasaklar söz konusudur.

**“Allah katında
en sevilmeyen helal
boşanmadır”**

* * *

İslam dininin tüm emir ve yasaklarında olduğu gibi aile hukukunda da insanın yaratılış özellikleri dikkate alınmıştır. Bu sebeple evliliğin bitirilmesine dinimizce izin verilmiştir. Buna mukabil Hristiyan Katolik Kilisesinin, boşanmayı yasaklamış olması insan **fıtrat**ına aykırı bir durum olarak karşımızda durmaktadır. İslam’ın bu konudaki yaklaşımı, insanın tabiatına ve toplumsal hayata uygundur. Diğer yandan sebepsiz boşanmalar dinen hoş görülmemiş ancak haklı bir sebebin varlığı durumunda boşanma helal kabul edilmiştir. Hz. Peygamber’in, *“Allah katında en sevilmeyen helal boşanmadır”* (Ebû Dâvûd, Talâk, 3; İbn Mâce, Talâk, 1) ifadesi evliliğin devamının, ailenin korunmasının önemine işarettir. Evliliğin ve aile birliğinin devamlılığını sağlamak,

huzursuzluk ve anlaşmazlıkları çözmek için Kur'an kadına ve erkeğe hem ayrı ayrı hem de birlikte tavsiyelerde bulunur: *"Ey iman edenler! Kadınlara zorla mirasçı olmanız size helal değildir. Açık bir **hayasızlık** yapmış olmaları dışında, kendilerine verdiklerinizin bir kısmını onlardan geri almak için onları sıkıştırmayın. Onlarla iyi geçinin. Eğer onlardan hoşlanmadıysanız, olabilir ki, siz bir şeyden hoşlanmazsınız da Allah onda pek çok hayır yaratmış olur."* (Nisâ, 4/19), *"Eğer bir kadın kocasının, kendisine kötü davranmasından yahut yüz çevirmesinden endişe ederse, uzlaşarak aralarını düzeltmelerinde ikisine de bir günah yoktur. Uzlaşmak daha hayırlıdır. Nefisler ise kıskançlığa ve bencil tutkulara elverişli kılınmıştır. Eğer iyilik eder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız, şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır."* (Nisâ, 4/128)

Fıtrat

İnsanın doğuştan sahip olduğu bütün özellikler, yaratılış.

Hayasızlık

Utanmazlık.

Kadın ve erkeğe iyi geçinmeyi tavsiye eden Kur'an, çiftlerin kendi kendilerine çözemedikleri sorunlarda boşanmayı bir seçenek görmek yerine uzlaşma çabasının devamını istemektedir. Ayet-i kerimede: *"Eğer karı-kocanın arasının açılmasından endişe ederseniz, erkeğin ailesinden bir hakem, kadının ailesinden bir hakem gönderin. İki taraf arayı düzeltmek isterlerse, Allah da onları uzlaştırır. Şüphesiz, Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdardır."* (Nisâ, 4/35) buyurulmaktadır. Kadın ve erkeğin hakem olarak aralarını bulacak kişinin her ikisinin de onaylayacağı bir kimse olması gerekir. Ailelerde her iki tarafın onayını alacak bir kimse yok ise, evlilik ve aile danışmanı da bu görevi yerine getirebilir.

Burada dikkat edilecek husus hakemlik görevini yerine getirecek kişinin bilgi bakımından yeterli olması ve inanç yönünden çift ile uyum göstermesidir.

Bütün uzlaşma gayretlerine rağmen evliliğin devamı mümkün değilse İslam dini boşanmaya izin verir. Ayrıca boşanmanın adabı ve boşanma sonrası davranış usullerine dair belirlemelerde bulunur.

Neseb

Soy bağı.

İddet

Evliliği sona eren kadının yeniden evlenebilmesi için beklemesi gereken süre.

Eşlerin boşanma konusunda karşılıklı rızaları olsa bile süreç esnasında yahut sonrasında anlaşmazlıklar ortaya çıkabilmektedir. Boşanırken eşin güzellikle bırakılması, haklarının zarara uğratılmaması ve **neseb**in korunması gerekmektedir. Hamilelik durumunu gözetmek ve **iddet** süresi beklemek kadının boşanma sonrası dikkat etmesi gereken hususlardandır. Erkekler ise boşanma sonrası hanımlarının hakları konusunda şöyle uyarılmaktadır: *"Kadınları boşadığınız ve onlar da bekleme sürelerini bitirdikleri zaman, ya onları iyilikle tutun yahut iyilikle bırakın. Haklarına tecavüz edip zarar vermek için onları tutmayın. Bunu kim yaparsa kendine zulmetmiş olur. Sakın Allah'ın ayetlerini eğlenceye almayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini, size öğüt vermek için indirdiği Kitab'ı ve hikmeti hatırlayın. Allah'a karşı gelmekten sakının ve bilin ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir."* (Bakara, 2/231)

Karşılıklı kul hakkının en fazla söz konusu olduğu evlilik hayatının sonlanmasında hak bilinci kaybedilmemelidir. Eşlerin birbirlerine maddi ve manevi zarar vermekten

kaçınmaları, şayet çocuk var ise onun eğitimi ve sağlıklı büyüyebilmesi için boşanma sonrası annelik ve babalık görevlerini devam ettirmeleri gerekmektedir.

İslam dini, ailenin kuruluşundan itibaren tüm boyutlarına ilişkin ilkeler ortaya koymuştur. Aile, kadın ve erkeğin birlikte huzura kavuşmak, tamamlanmak ve dünyayı imar görevlerini yerine getirmek amacıyla bir araya gelmeleridir. Nikâh adı verilen sağlam bir akitle yuva kuran kadın ve erkek dünyaya getirdikleri çocuklarını terbiye eder ve yetiştirirler. Nikâh akdi kişiye birtakım hukuki sorumluluklar yüklerken aile kuran kişi fiziki ve manevi bazı mesuliyetler de üstlenir. Eş olmak, eşiyle ve yeni akrabalarıyla güzel geçinmek, merhamet ve sevgiyle yoğrulmuş bir aile ortamında çocuk yetiştirmek bu sorumluluklardandır. Dinimiz tüm bu sorumlulukları düzenler ve dünya hayatında aileyi bir sığınak, eşi huzur ve sükûn kaynağı kılmayı hedefler. Bireysel olduğu kadar toplumsal huzurun da dayanağı olan aile, yetiştirdiği çocuklar ile toplumu şekillendiren, koruduğu ve taşıdığı değerler ile toplumu bir arada tutan ve medeniyet inşa eden hassas bir kurumdur. Bu nedenle dinimiz ailenin dağılması hâlinde de koyduğu ilkelerle bireylerin haklarını ve nesebin devamını koruma altına alır, nesillerin sağlıklı devam etmesini sağlar.